

Egy elfelejtett, leírt erdészeti korosztály

Hetven előhajnalán, már szinte kényszerűen jelentkeznek bennünk a múlt életünk szebb, nagyobb, küzdelmes, olykor fájdalmas emlékei.

A tollat, hogy kezembe vegyem, alighanem ösztönözte a legtöbbet kibíró férfikoromban megjelent, egymás kezéből kitépett Nemeskürthy tollából „Requiem egy magyar hadseregért” – hősi eposz, mely az embertelenséget, a fájdalmak délibábjain elpusztult ártatlanok kétszázéves mártíromsága, és ha nem is olyan jellegű, de az ötvenes években férfivá vált fiatal erdészeti szakemberek egész országot érintő, természetalkító, néma küzdelmei, hol egy Trianon utáni 12%-os erdősültségű ország fával borítottóságának megteremtése, fokozása nem járt ugyan véráldozattal, a hősök akkor elmentek, ottmaradtak, jobb esetben hazakerültek, de itthon egy új élet sarjadt, és a temető is úgy örök nyughely, ha fák borítják. Ez a korosztály oktatóival, hihetetlen szakmászerejükkel, a küzdelemre való felkészítés képességével elindított egy korosztályt, kik képesek voltak a futóhomok, a szik, az árterek, a két háború áldozatává vált hegyvidéki – nekünk természetszerűvé vált – letarolt, lerabolt erdők felújítására, mintaszerű kezelésére.

Elnézést kérek a párhuzamért, de ezeknek a „csendeseknek” évtizedeken át tartó küzdelmeit elhallgatni, kisajátítani, olykor a politika le nem csapolt mocsarából ki-kivillanó, olykor érthetetlen, kistűlű témákba kapaszkodó csoportvillongásokat hallva – ugye értik a 12%-os ország-erdősültségből közel 20%-ra felküzdődő erdészeti társadalom, és igen, annak a régi elfelejtett, elhulló korosztály kérdéseit?

Tollfogásra az utolsó lökést egy volt osztálytársam levele indította el, ki értesített, hogy tudván Gyulán olykor átutazom, keressem fel egy régi barátomat, kivel 1951-ben egy megyéből indultunk el, mert Pista, régi barátunk, mindkét szemére megvakult. Én akkor voltam abban a krízisben, mikor azt vesztettem el, kit a világon a legjobban szerettem, a feleségemet.

Megtudva tragédiámat, Ő hívott, vizsgált, bátorított, szóba sem hozva saját tragédiáját.

Azóta, évente kétszer arra járva, átutazóban meglátogatom.

Alig két hete, mikor ott jártam, egy nap és egy éjszakára kivittek a Szanazug-hegyvidéki embereknek kis-

sé ismeretlen, de csodálatos világába – hol a Fehér- és Fekete-Körös összefolyása egy kis Paradicsomot alkot.

Már csak ketten voltunk, és kért, menjünk ki együtt a vízpartra.

Hát igen, a távolság kicsit távol voltam mellett is úgy csendesen bandukolva a folyó töltésén felfelé, egy jó hosszú lélegzetvételre megállva Ő kérdezett:

Mondd, fent nálatok mi újság?

Pista! Hat méter a „gát” tető, most egy kicsit hagyjuk a másik oldalt, zöldűs valami régi nemes nyáras erdő látszik, hisz ehhez kutyabőr sem kellett, így hívták, tanították, az új nyárfá fajokat, későn vagy korán fakadó alapon megkülönböztetve nézzük a fákat.

Jó, igazad van. Tudod, évente kétszer-háromszor Magdival, a feleségemmel körbejárjuk, de nem tudja, de Te mondd most, milyen magasak, milyen vastagok?

Hát ott benn a torkomban aligha a páratartalom hűse halkított

Pistám! A fáitok, amit itt látok, 28 m magasak és vannak köztük 60–70 cm vastag egyedek is.

Látom az arcráncainak ellazulását, jön egy kis piros szín.

Jó, jó. Mondd, ezek a nyárac és még mennyi évük van?

Nekünk? Nekik? A kettő összefolyik. Gyere! Elmegyünk a kompig, leülünk csak úgy a fűbe, pár éve telepített szomorúfűz-fasor alá. Kérdem, itt az összefolyásnál már temetnek?

Nem.

Csak ültetik, nem kérdezik, jó-e. Kell-e egyáltalán ez ide. A Vízügy itt mindent eladott, ha ide kocsival bejössz, fizetsz.

És Te?

Na ne bolondozz, a fehér bot és az erdészkalap még a buszsofőröknél is érdekesség, hisz ha látnak, felvesznek, itt üdvözlnek és beengednek. Mondd, emlékszel 50 éve hogy elmúlt, hogy Debrecenben a csodálatos egyetem mai helyén, majd a kishegyesi úton befejeződött talán életünk legsikeresebb előkészítése?

Igen, emlékszem. A felvételi elbeszélgetésen ugyan nem kellett vizsgáznia. Egy ösztövért, vékony, pici bajuszos ember kérdezgetett. Ő volt dr. Kollwenz Ödön, mellette egy szürkeruhás civil, ő volt a leendő kollégiumigazgató, egy átirányított ember, ki ember volt a maga módján, gépállomásról kiszakított életével egy leváltás, átirányítás után.

Mit szeretsz? Miért jöttél? Szereted a fát? Ezek voltak az elsődleges kérdései, és nem az, hogy hány hold földje van, az saját vagy juttatott, a szüleid tsztagok vagy sem?

Utóbbi kérdések másodlagosságáért szívesen bárkivel vitába szállnék ma is.

Egy fél országból összeszedett kompánia felvételi elbeszélgetéseit aligha a mivoltatok származási kérdései döntötték el.

Itt a fák szeretetét kérdezték elsődlegesen. Igen! Ők voltak, kiknek nem kopjafát kell állítani – az elvész, elkorhad, betemeti a kő –, hanem márványba, acélba – de rozsdáállóba! – kell formálni nevüket, alakjukat, azoknak, kik el tudták indítani ezt a generációt.

A hazának már voltak honfoglalói, fel- és levirágoztatói, de erről a csendes, zöldruhás, már a 60-as években is talán csendes tüntető, erdész-egyenruhába bújtatott rétegnek elfelejtették a hőseit.

Kiss Ferenc, Bedő Albert, Kaán Károly, Róth Gyula, Majer Antal, Kollwenz Ödön, Kricsfalvi Viktor, Marton Tibor, Koltay György, Járó Zoltán, Solymos Rezső, Járasi Lőrinc, Tóth Béla.

Ezek az emberek több száz, pár ezer erdészfanatikust neveltek fel, kik táblát, lánccal nem!! erdőlétesítést, szeretetet hordoztak odabent csendesen. Hordozták ezt akkor is, mikor 12 Ft volt egy erdőápoló napszámja – ők hívták így –, vagy rendőri segítség nélkül hívták Pista bácsit fuvarba, hisz a bányákba pillérfát, bányafát kértek, de tudod, hogy apámat meghurcolták, tönkretették?

Tudom, Pista, de azt is tudom, hogy több száz hektár csodálatos erdőtelepítést, felújítást végeztettél, és nem vagy rá büszke?

De, úgy érzem, hagyta vissza eredendőt.

Kicsit hallgat, aztán kérdi.

Mondd, ez nekünk, „zöldeknek” jobb most vagy akkor?

Hát igen, a „zöldek” szó talán sokáig kétértelmű érdekes szó, de a maiakat – szó sincs bántásról – ha felöltöztették volna őket zöld egyenruhába, adtak volna fegyvert, ha nagy nehezen kétszövűt is a kezükbe, akkor nap mint nap szembekerültek volna az erdőt biztosan szociális problémái miatti, nemcsak Munkácsy: Rőzsehordó asszonyi látélettel, az egyáltalán nem ritka faszista köpdőséssel.

Itt azért ez nem volt – mondja.

De mondd – kérdelem –, voltál te is mint erdész, tsz kirendelt szervező, hol szeretett főnököm Jókainak a Barátfalvi Lévíta című könyvéből próbált Szan Simon-féle utópiákat teremteni, közben azon forrt az agyunk, hogy holnap lesz-e elég fuvar a bükkörök szállításához, míg tönkre nem megy.

Zoli, inkább hagyjuk!

Visszalépegettünk a házhoz, Ő előszedte a régi lemezeket, tudta a korosztály kábítót, Zárait és a többi.

Elővettünk egy fene tudja, milyen külföldi vörösbort, minek íze, aromája se lévén, inkább 1956 októberre jutott az eszembe. Mikor a hegyaljaiak az évtizedes aszútermésről ók ott, fent egy korszakváltásról, és mi, a „zöldek” arról, hogy a zempléni tölgyek ontják a makkot. Igen, volt aszú, makktermés, és országot, családokat megrendítő tragédiák.

Zoli! Engem apám után egy belső rohadt emberi viszony után akkor meghurcoltak, megverték, előrángattak.

Nem kellene elfelejteni?

Engem az állami tulajdon védelme miatt éjszakánként kerestek, a főnökömet leverték a motorjáról, az erdészetet hátulról felgyújtották és a templom előtt éjszakánként a falu legnagyobb fatolvaja szavalta a „Talpra magyar”-t, szerinted mit változtatott ez az életünkön?

Tudod, az életünk fonákosságai, hogy az agyonátkozott ötvenes években az erdészet támogatása a legnagyobb volt, mióta létezik – ez ugyan lejáratott szöveg. Egy erdőgazdaság nem politikusokra, szakemberekre épült, a munkáskáder igazga-

tóink a soros félévi szakmai bejárásom nem azt kérdezte a főmérnökötől, hogy azt a bizonyos tsz fás sertésöl-garnitúrát időre miért nem tudta elküldeni – mert elküldte becsülettel –, hanem volt olyan szakmai kérdés, mit is lát az arcokon, megválaszolatlan maradt-e bizonyos kérdés, mit öneki kellett volna megválaszolni? Ezek hihetetlen szakmai kérdésekre keresték, és állítom, megtalálták a választ. A szakma több mindent megkaphatott a politikai vezetéstől, erdészeti főigazgatóság létesül miniszterhelyettesi funkcióval, 1955-től a szakma bibliáit jelentik meg a legjobb szakemberek közreműködésével. Már 1955-ben megjelenik a csemetekerti utasítás semmi Lizenkó vagy Micsurin beütéssel. Ezt követi szintén 1956-ban az erdőnevelési utasítás, hát ugye pártok, politikusok és érdekes, kalász, kalapács és csillag nélküli címmel a kézirat nyomdába adva 1956. szeptember 7-én. Minden erdész hitvallásként alkalmazta. Egy kis szünet csak a szakmai irodalomban, 1959 Erdősítési és fásítási utasítás, a régi csillag, kalász, kalapács címlapon, majd egy hatalmas változás, 1963 miniszterhelyettes dr. Balassa Gyula, az Országos Főigazgatóság vezetője erdészeti csillaggal jelezve megjelenteti a legjobb talajtípusok termőhely növényei és az erdészeti talajtípusok kézikönyvét. Dr. Járó Zoltán és dr. Majer Antal tollából dr. Csapodi Vera csodálatos, utánozhatatlan képeivel. Az ország legértékesebb állományából kijelöli a jövő minőségi erdeit biztosító, magtermelési célú állományokat, elkészül az ország erdészeti tájainak sajátosságait, új erdők létesítésének, fel-

újításainak helyi technológiái, igen alapos növénytipológiai alapokra támaszkodva. Állítom, Európában egyedül itt és magas szinten 1955. évben itt rendezik meg az európai erdőnevelési konferenciát, mert volt mit tanulni a magyar erdészekről.

Nálunk – mondja Pista – megtalálják a fehérszörű albínó csodaszarvast, és lezajlik egy-két frontos harc az idehozott szoktatott párt- és állami vezetők ellátása és a szakma a hitvallás idő- és pénzbeli biztosítása tekintetében. Soha nem valottunk szegényt az utóbbi esetében.

1968 eltörölte a költségvetéses gazdálkodást – tartsd fenn magad a saját eredményedből –, a megjelenő új technikák, a fűrészüzemek korszerűsítése, az országos lakásépítési ütem egy olyan mennyiségi felfutást igényelt, mit a korábbi évtizedek magán-, valamint kincstári tulajdonú túltartott öreg erdei biztosítottak.

Az 1970. évi átszervezések hatalmas, olykor több megyére is kiterjedő részvénytársaságok létrehozása a „vertikális integráció” jegyében – termelés–feldolgozás–kereskedelem egy kézben ma is vitatott téma. De vallom, a fokozott igény lassú lecsendesítése, a szakmai kívánalmak teljesítése nemcsak a függetlenített és nagy felelősségre létrehozott állami erdőfelügyelet segítségével volt biztosítható. Ott volt és dolgozott az egész országban egy kinevelt, felkészített, már mindent kipróbált és elviselt korosztály.

Pista! Volt olyan május 1., hogy úgy vonultunk fel Miskolcra, hogy a nagy transzparensünkre azt írták, 50 000 m³ fát termelünk, ez volt a véres, verejtékes évtized, és büszke vagyok rá, mert

Könyvismertetés

Mihály Botond – Botta-Dukát Zoltán (szerk.): Özönnövények II. – A KvVM Természetvédelmi Hivatalának Tanulmánykötetei 10., 2006, 412. oldal

A „Biológiai inváziók Magyarországon” sorozat keretében rövid időn belül immár a második kötet látott napvilágot, melynek témája a hazánkban felbukkant özönnövények (inváziós fajok). A biológiai invázió, az özönnövény fogalma a közelmúltban honosodott meg, de a parlagfű térhódítása kapcsán ma már széles körben ismertté vált. Az özönnövények listájára fás növényfajok is felkerültek, így az első kötet részletesen foglalkozik az amerikai kőrissel, bálványfával, gyalogakáccal, kései

meggyel, zöld juharral, míg a mostani második kötetben az arany ribiszke, fehér akác, keskenylevelű ezüstfa, adventív szőlőfajok (*Vitis* spp.), vadszőlőfajok (*Parthenocissus* spp.), nyugati ostorfa részletes jellemzését találjuk.

A népes szerzőgárda tagjai a bemutatásban kitérnek a faj taxonómiai viszonyaira, morfológiai jellemzésére, származására, elterjedésére, életmódjára, termőhelyi igényére, biotikus interakcióira, gazdasági és természetvédelmi jelentőségére, kezelési ismereteire. A fás szárú özönnövények esetében a jelenlegi kötetrel valamennyi faj bemutatásra került, a lágyszárúak közül még maradt a következő kötetekre. De az eddig napvilágot látott közel ezer oldalon többek között már tanul-

mányozható az erdeinkbe is betörő bíbor és kisvirágú nebánsvirág, japán-keserűfű-fajok, kaukázusi medvetalp, magas és kanadai aranyvessző, selyemkóró, parlagfű, süntök, észak-amerikai őszirózsák, olasz szerbtövis, napraforgó-fajok, amerikai és kínai karmazsinbogyó (alkörmös), japán komló, átoktüske leírása.

A jelen és a közeljövő erdeinkkel kapcsolatos egyik kihívása az özönnövényekkel folytatott, ill. folytatandó küzdelem, melyet ma már nem lehet könnyen szemlélni. A harc egyik fegyvere az az ismeretanyag, amely e fajokkal kapcsolatban eddig összegyűlt, s amelyet monográfiaszerűen tartalmaznak az eddig megjelent, színes fotókkal szépen illusztrált kötetek. [Megrendelhető a Természetvédelmi Hivatal Könyvtárában, 1121 Budapest, Költő u. 21.]

Dr. Bartha Dénes

a következményeit is megoldottuk. Persze történetek szakmai melléfogások is, és utólag ennyi év után, főleg azok szájából, kik akkor még sehol sem voltak, nagyon könnyű így kritizálni az alföldi fenyvesítések, nyárasítások helyenkénti túlzásait. A rendszer több évtizedes működése során tudomásul vette az erdőszet sajátos helyzetét, változatlanul támogatta fejlesztéseit, fenntartotta az erdőtelepítési alapot és volt ereje, elképzelése ahhoz, hogy támogatta a Nemzeti Parkok létrehozását. Más kérdés ezek területi nagyságuk törvényileg rögzített, hatósági jogkörrel övezett, olykor olyan célok védelme is, melyeket az erdőszet évszázadok óta szakmai szeretettel, hűséggel elvégzett. Létrejött egy hármass lépcső, alul a gazdálkodó – elsődlegesen természetben – azzal dolgozó erdőszet egy változatlan állami felügyelettel, mely törvényileg, erdőtervileg rögzített feladat ellátását engedélyezi, felügyeli és belép meghatározott, de egyes helyeken több tízezer hektár területen létrehozott nemzeti park a maga törvényeivel. Egyik oldalon évszázadokon át önmagát, céljait fenntartó er-

dészet szigorú felügyelettel, másik oldalon egy költségvetésből élő szervezet, ma már egyre több jogot, működési tevékenységet igénylő szervezettel.

Pista! Itt nem a természetvédelem elemi fontosságát vonja kétségbe valaki. A kicsinyes, a fontosságbizonyító, olykor szakmai célokat rosszul megszabó tényekről beszélek. A megértésre egy egyszerű példa: A bükk egy különleges faj, ritkán és rapszodikus mennyiségben produkálja a makkot. A 70-es évek végén a Bükk-hegység több száz hektáros területén történő makktermésből kikelt parányi nagy értékű facsemeték létét tette lehetetlenné a bükklevéltetű, ami ellen, parki terület lévén, rovarirtó szerrel nem védekezhettünk. Itt tiltva volt.

Már akkor is léteztek pár nap alatt lebomló szerek, melyek a természetes vízforrásokat aligha veszélyeztették. Helyszíni mérlegelés, döntés hiánya sokba került a gazdálkodónak, de a természetvédelemnek is.

Talán egy másik eset. 1978–80-tól főleg az északi hegyvidéken lezajló tölgyfapusztulás mértéke elérte az állami, titokban történő, elrendelést. Szeretett szak-

mánk megosztása, a környezetszennyezés vagy élő tényezők, vírus, baktérium, gomba témakörben a lelkekben lezajlott, de mintha hasonlítót volna valami mai tendenciára. A téma súlyossága, több százezer m³ kipusztult, és kimenteni próbáló küzdelem nem volt hasonlítható valami újkori tendenciákra. Több évtizedeken át láttam, benne voltam a volt Észak-Magyarországi Vegyiművek 400 hektáros erdejének sorsában. A serkentő vegyi kibocsátás hatása a rohamosan felszaporodó madárcseresznyére – hol minden ötödiken kifejlődött, vagy kifejlődni akaró rákos duzzanatok fellelhetők – okoztak-e természetvédelmi vagy ránk nézve is ki-hatható egészségügyi problémát?

Hagyjuk. Feküdjünk le, álmodjunk róluk, a névtelenekekről, kik képesek voltak a legkeményebb időszakban az ország erdeinek növelésére, természeti értékeinek megvédésére.

Ő még egy ideig rádiót hallgat, néha hallom a bot koppanását, majd vízcso bogást, nehezen merül álomba – s ha igen –, kívánom neki, hogy újra élje a többiek dicső, de elfelejtett életét.

Kisházi Zoltán

Latorca partján...

Turistabuszunk lassan gördül a macskakővel kirakott régi utakon, majd leparkol a Munkácsi vár alatti parkolóban. Aztán a csoport minden tagja nekivág a hegytetőn büszkélkedő vár meghódítására. A rekkenő hőségben a vár belső termében találunk enyhülést, ahol szép eszközök és tárgyak tanúskodnak a régmúlt dicső fejedelmekről, a várudvar szegletében idén kapott helyet a dicső fejedelem, „Rákóczi Ferenc és Édesanyja” bronzból alkotott páros szobor emlékmű alkotása.

Mögöttünk a Beregi-síkság, az ellenkező oldal felől pedig a történelmi város, Munkács terül el. Tekintetem a városon átívelve a távolba mered. A véget nem érő hegyláncolatok honában, túl a látóhatáron a Vereckei-hágót idézem gondolatomban.

Elmerengésem közepette hűs légáramlat érint meg arcomon, a Kárpátok ős rengetegének az igazi lehelete. Gondolatvilágomban pedig az elmúlt századok vérzivataros eseményei jelennek meg. Az átértett dicső történelem mámorában, a fájó érzések mögött kérdőjelek sorakoznak.

A várlátogatás után buszunk észak-

kelet felé haladva hagyja el a várost. A Latorca folyó vize bukdácsol az ősi mederben, a várost kikerülve igyekszik a Bodrog és a Tisza vízggyűjtője felé.

A folyó túloldalán meredek hegyoldalak sorjáznak, melyeken tölgy és bükk őserdők tanúskodnak e táj érintetlenségéről. Ez a vidék a 20. század folyamán többször is cserélt gazdát, és hogy mégis fennmaradhatott ez az ősi erdőrengeteg, az az itteni és a mindenkori egymást váltó erdőszgenerációk derék helytállásának köszönhető.

A hegyek ölelésében, erdőfede környezetben a Szojvai Emlékparknál rövid időre áll meg csoportunk, hogy megtekinthessük az 1944–45. évi sztálini kommunista uralom magyar áldozatainak emlékére nemrég felállított emlékfeliratokat. Itt a kárpátaljai települések helység szerint felsorolt férfi áldozatainak a névsora található. A 18 éves kortól az 50 évesig 10 ezer feletti fegyvertelen magyar ember lemészárlása lett elrendelve és végrehajtva. A málenki robotra vezényelték vétkessége csak az volt, hogy magyarok voltak. Az erre járó vándor mindegyike könnyeivel küszködve hajt fejet, nem-

zetünk ártatlan hőseinek tiszteletére emlékezve.

De jó volna most kis diáknak lenni, történelmet tanulni, igazságot vagy igazságtalanságot megismerni. Te hét sebből vérző nemzet, vajon mikor találhatsz már egymásra itt, Európa szívében, mikor nyerheted vissza ezeréves államiságod méltó tiszteletét, mint ahogy azt mások jogosan megélhették?

Csoportunk néma főhajtással a gyászos helyszínről, és csak nehezen oldódtunk a visszafelé vezető utunkon. Kis kiterővel gyalogsétát tettünk, az erdős hegyoldal aljában helyet foglaló ódon vadász kastély megtekintésére. A múlt századok vadászati kultúrájának a fellelgyára lehetett ez a pazar kastélyegyüttes és környezete.

A parkban a tavacska eléggé elhínárosodott már, mellette pedig a valamikor impozáns gímszarvast teljes egészében ábrázoló kőszobor, ma a két agancsának a brutális letörésével megalázott állapotában szomorú látványt nyújt.

A leáldozó nap fényének pompájába öltözött erdős Kárpátok ölelésében vetünk búcsút vendéglátóinktól, a fájdalom érzetében, de a viszontlátás reményében.

id. Csizmadia Sándor
nyugdíjas erdősz